

”Parempi kun toimittelen porojeni kanssa, jotka minua paremmin ymmärtävät”

Pohjoismaista Alaskaan viedyt porot sanomalehdistössä vuosina 1893–1905

Iiris Uusitalo

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkimusohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkimusohjelma, historia

Iiris Uusitalo

”Parempi kun toimittelen porojeni kanssa, jotka minua paremmin ymmärtävät” – Pohjoismaista Alaskaan viedyt porot sanomalehdistössä vuosina 1893–1905

Sivumäärät: 27 s, 2 s

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee pohjoismaista Alaskaan vietyjä poroja suomalaisten ja amerikansuomalaisten sanomalehtien uutisoinnissa vuosina 1893–1905. Alkuperäislähteinä on käytetty kuutta eri sanomalehteä. Suomalaisista sanomalehdistä tutkielmassa on käytetty *Hufvudstadsbladetia*, *Rauman lehteä* ja *Vasabladetia*, ja amerikansuomalaisista *Amerikan Kaikua*, *Amerikan Uutisia* ja *Siirtolaista*. Tutkielman metodi on laadullinen sisällönanalyysi.

Tutkielma selvittää, miten lehdet käsitelivät porojen kuljettamista Alaskaan ja niiden käyttöä osana Klondikeen suunnattua apuretkikuntaa kultaryntäyksen aikaan. Lisäksi se tarkastelee porojen elinoloja uudella alueella ja sitä, millaisena poron arvo sekä ihmisen ja eläimen välinen suhde välittyi lehtitekstien kautta. Tutkielma nostaa esille myös kolonialismin näkymisen lehtiteksteissä ja porojen käyttöä kolonialismin välineenä, sillä aihe on oleellinen osa tutkielman aihepiiriä ja täten tärkeää ottaa huomioon.

Tutkimustulosten perusteella pitkät maa- ja merimatkat olivat poroille vaarallisia, ja useita eläimiä kuoli ja loukkaantui matkan aikana. Porot olivat oleellisessa asemassa Klondikeen suunnatun apuretken suunnittelussa, vaikka talven 1897–1898 epäilty kullankaivajien nälänhätä ei osoittautunut niin vakavaksi kuin aluksi pelättiin. Alaskan poroista uutisointi oli tutkielman aikarajauksen sisällä aktiivisinta vuosina 1897 ja 1898 epäillyn nälänhädän aikaan. Kultakentillä ja apuretkikunnassa oli osallisena pohjoismaista kotoisin olevia henkilöitä. Aihe kosketti näin ollen laajaa yleisöä lehtien lukijakunnassa.

Porojen elinolot vaihtelivat laajasti, mikä selittyy Alaskan suurella pinta-alalla.

Kasvillisuudessa oli eroavaisuuksia alueiden välillä ja osa poronhoitajista koki seudun täysin poronhoitoon sopimattomana. Karulla alueella porojen arvo korostui veto- ja kuormajuhtana erityisesti paikasta toiseen liikkussa. Olennaisena tutkimustuloksena on myös porojen syvä vaikutus niitä hoitaneisiin ihmisiin. Ne toivat hoitajilleen henkistä tukea ja turvaa, mutta myös materialistista vaurautta. Poronhoitajaksi lähteminen loi mahdollisuuden ottaa osaa Klondiken kultaryntäykseen. Kultavaltauksilla rikastuminen muutti henkilöiden elämänlaatua ja varallisuutta tavalla, joka ei olisi ollut samassa mittakaavassa yhtä todennäköistä heidän kotimaissaan.

Avainsanat: poro, Alaska, eläinhistoria, arktinen historia, ihminen-eläinsuhde, Klondike, sanomalehdet, Sheldon Jackson, kolonialismi, alkuperäiskansat, Yhdysvallat, pohjoismaat, poroelinkeino, poronhoitajat

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Porojen matka Amerikkaan ja kolonialismi lehdissä	8
2.1	Pitkä matka vieraaseen maahan	8
2.2	Poro kolonialismin välineenä	11
2.3	James O’Nealin kovan onnen porot	12
3	Ihmisen ja poron välinen suhde	15
3.1	Porojen elinolot Alaskassa	15
3.2	Porosta saatu materialistinen arvo	17
3.3	Klondiken apuretkikunta	19
3.4	Poron ihmiselle tuoma tuki ja turva	21
4	Lopuksi	24
	Lähteet	26
	Liitteet	28
	Liite 1	28
	Liite 2	28
	Liite 3	29
	Liite 4	29

1 Johdanto

Heinäkuun neljäntenä päivänä Port Clarencen rannikolla näkyy liikettä. Tummat silmät tarkkailevat vierasta maata ja turpa etsii tietoa ympäristöstä sitä nuuhkien. Vieressä makaavat lajitoverit vaikuttavat olevan yhtä hämillään. Korvat kääntyilevät ympärillä olevien miesten liikkeitä mukaillen ja rannan hiekkainen maaperä tuntuu vieraalta koparoiden alla.¹ Pian matka jatkuu miesten kantamana pois rannalta, kohti leirialuetta.² Merimatkasta väsyneet puolivillit eläimet tuskin jaksavat laittaa suuremmin vastaan. On vuosi 1892, ja ensimmäiset porot ovat saapuneet Alaskan mantereelle.³

Hanke porojen tuonnista Alaskaan lähti liikkeelle amerikkalaisen presbyteeripappi Sheldon Jacksonin (1834–1909) kuultua Michael A. Healyilta Alaskan alkuperäiskansojen nääntyvän nälkään.⁴ Healy työskenteli kapteenina Yhdysvaltain tullivartioloitoksessa.⁵ Hän oli kuullut eläintieteilijä Charles Townsendarin ideasta poronhoidon aloittamisesta alkuperäiskansojen ruoanlähteen turvaamiseksi. Hän välitti ajatuksen Jacksonille ja he kehittivät yhdessä suunnitelman hankkeen toteuttamiseksi.⁶ Ennen porojen tuomista Manner-Alaskaan Jackson vei 16 Siperiasta hankittua poroa Amaknak ja Unalaska nimisille saarille Aleuteille vuonna 1891. Nämä porot kuitenkin kuolivat kaksi vuotta myöhemmin, sillä Jacksonilla ei ollut varaa palkata poronhoitajia huolehtimaan niistä.⁷

Yhdysvaltojen kongressi hyväksyi vuonna 1891 Jacksonin esityksen porojen tuonnista Alaskaan.⁸ Ensimmäiset 171 poroa hankittiin Venäjän Tšukotkasta ruoantarpeen lisäksi paikkaamaan alkuperäiskansojen vaatetusmateriaalien puutetta.⁹ Poroja hankittiin Siperian ohella myös pohjoismaista, sanomalehdistön uutisoinnin perusteella pääasiassa Norjasta. Hankkeella oli kolonialistisia tarkoitusperiä, sillä Jackson uskoi poronhoidon edistävän alkuperäiskansojen assimiloitumista osaksi euroamerikkalaista yhteiskuntaa.¹⁰ Poronhoidon katsottiin olevan alkuperäiskansoille länsimaista koulutusta parempi vaihtoehto.¹¹

¹ Valokuva poroista ja miehistä Port Clarencen rannalla, 4.7.1892. Liite 1. Tutkielman otsikon sitaatti *Siirtolainen*-lehden uutisesta Huonosti onnistui, 23.2.1898.

² Valokuva miehistä kantamassa poroa kohti leirialuetta, 4.7.1892. Liite 2.

³ Willis 2006, 277.

⁴ Carlton 1999, 45.

⁵ Noble & Strobridge 2009, luku 3, Ebook Central.

⁶ Carlton 1999, 45.

⁷ Murray 1988, 7.

⁸ Carlton 1999, 45.

⁹ Burch 2012, 117.

¹⁰ Ibid, 113.

¹¹ Vorren 1994, 16.

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen, millä tavoin Alaskaan viedyistä poroista uutisoitiin suomalaisissa ja amerikansuomalaisissa sanomalehdissä vuosien 1893 ja 1905 välisenä aikana. Selvitän, miten sanomalehdet käsittelivät porojen kuljettamista Alaskaan ja niiden käyttöä osana Kanadan Klondikeen suunnattua apuretkikuntaa. Tämän lisäksi perehdyn porojen elinoloihin uudella alueella ja siihen, millaisena poron arvo sekä ihmisen ja eläimen välinen suhde välittyi lehtitekstien kautta. Nostan esille myös kolonialismin näkymisen lehtiteksteissä ja porojen käytön kolonialismin välineenä, sillä aihe on oleellinen osa tutkielman aihepiiriä ja täten tärkeää ottaa huomioon.

Tutkielman tapausesimerkeiksi olen nostanut Albert Lahden, James O’Nealin ja Juho Saastamoisen haastattelujen ja kertomusten pohjalta tehdyt uutiset, sillä niistä välittyvät selkeästi niin tuntemukset eläimiä kohtaan kuin hankkeen ajoittainen raadollisuus. Albert Lahti oli yksi Alaskaan lähteneistä suomalaisista poronhoitajista. Juho Saastamoinen oli Rovaniemeltä kotoisin oleva poronhoitaja, jonka yhdysvaltalaisyntyinen kullankaivaja James O’Neal oli palkannut kuljettamaan ja pitämään huolta ostamistaan poroista.

Aikarajauksen tutkielmaan olen valinnut niin, että se käsittää ensimmäisen sanomalehtimaininnan poroista ja *Rauman lehdessä* 10.10.1905 julkaistun Alaskaan lähteneen Albert Lahden kirjoituksen välisen ajan. Päätin katkaista aikarajauksen kyseiseen kirjoitukseen, sillä se tarjosi runsaasti materiaalia ja halusin tutkia hankkeen alkuvaiheita. Alun perin olin ajatellut tutkielman aikarajauksen alkavan ensimmäisten porojen saapumisesta Alaskaan vuonna 1892, mutta valitsemistani lehdistä ei löytynyt mainintoja kyseiseltä vuodelta. Olen käyttänyt tutkielmassa kuutta eri sanomalehteä. Lehdet valitsin sen perusteella, mistä löytyi tutkimuskysymyksiäni parhaiten palvelevia tekstejä. Amerikansuomalaisista lehdistä olen valinnut tutkittavaksi *Amerikan Kaiun*, *Amerikan Uutiset* ja *Siirtolaisen* ja suomalaisista lehdistä *Hufvudstadsbladetin*, *Vasabladetin* ja *Rauman lehden*. Aineistona käyttämäni lehdet ovat digitoituja ja löytyvät Kansalliskirjaston digiarkistosta.

Alaskaan viedyistä poroista kerrottiin ensimmäisen kerran *Vasabladetissa* syyskuussa 1893. Uutisesta käy ilmi Sheldon Jacksonin tuoneen 175 siperialaista poroa Port Clarenceen vuonna 1892 sen jälkeen, kun vuonna 1891 Unalaskan saarelle viedyt porot olivat lisääntyneet ja vaikuttaneet menestyvän vieraissa olosuhteissa. Lehdessä spekulointiin poroista tulevan pysyvästi karjaeläimiä Alaskassa, mikäli ne sopeutuisivat elämään uudella alueella.¹² Syksyllä

¹² Tama renar i Nordamerika, *Vasabladet* 6.9.1893.

1893 Alaskan pohjoisosissa oli jo 346 poroa.¹³ Vaikka ensimmäisessä uutisessa oli kyse Siperiasta tuoduista poroista, valottaa se eläinten ensimmäisiä vaiheita Pohjois-Amerikassa. Ennen porojen saapumista alueella eli niiden lähisukulaisia, karibuja, jotka oli metsästetty lähes sukupuuttoon itselataavien aseiden yleistyttyä.¹⁴

Lehdissä puhutaan vanhahtavasti ”lappalaisista” ja ”eskimoista”. ”Lappalaisista” käytän termiä saamelainen. Mikäli uutistekstissä ei ole suoraan mainittu poronhoitajan olevan saamelainen, vaan hänestä on puhuttu esimerkiksi ”meidän kansalaisenamme”, olen kutsunut häntä suomalaiseksi. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä poronhoitajiksi ja -kuljettajiksi palkattiin pohjoismaista myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät olleet etnisesti saamelaisia. ”Eskimoista” olen katsonut parhaaksi käyttää termiä Alaskan alkuperäiskansat. Tätä perustelen sillä, ettei lehtijutuista käy ilmi missä päin Alaskaa kulloinkin liikutaan, jolloin ei voida varmuudella tietää tarkoitetaanko sanalla ”eskimo” inuitteja, jupikkeja vai aleutteja.¹⁵

Alkuperäisaineiston tukena käytän historiantutkimuksellisen kirjallisuuden lisäksi poroista tehtyä eläintieteellistä tutkimusta sekä Presbyterian Historical Society'n kokoamia valokuvia, jotka on ryhmitelty *Sheldon Jackson Papers* -kokoelman alle omaksi kokonaisuudekseen nimeltä *Introduction of Domesticated Reindeer into Alaska* (1890–1900-luvut). Valokuvien lisäksi kyseisestä kokoelmasta löytyy erilaisia asiakirjoja ja leikekirjoja, ja ne on julkaistu digitoituna *Pearl Digital Collections* -sivustolla. Olen hyödyntänyt valokuvia todentamaan sanomalehtitekstien mainintoja sekä paikkaamaan niiden jättämiä aukkoja ensimmäisessä käsittelyluvussa. Amerikansuomalaisten sanomalehtien tulkinnassa olen hyödyntänyt Pertti Virtarannan *Amerikansuomen sanakirjaa* (1992).

Tutkimuksen metodina käytän laadullista sisällönanalyysia. Aineistoon olen perehtynyt lukemalla ja analysoimalla lehtitekstejä useampaan kertaan sekä lajittelemalla niitä temaattisesti. Valitsemisani sanomalehdissä on tutkielman tekoheikkellä yksittäisiä digitoimattomia numeroita, mikä luo mahdollisia aukkoja tutkimukseen. Digitoitujen sanomalehtien käyttö aineistona edellyttää niiden erityispiirteiden ymmärtämistä.¹⁶ Lehtien materiaali ja kunto voi vaikuttaa siihen, millaisina ne näyttäytyvät digitoitussa muodossaan. Tämän takia optinen tekstintunnistus (OCR) ei välttämättä tunnista kaikkia kuvan sanoja

¹³ Vorren 1994, 14.

¹⁴ Burch 2012, 113.

¹⁵ Inuitit ja jupikit elävät Alaskan pohjois- ja kaakkoisosissa ja aleutit Alaskan etelärannikolla sekä Aleuttien saaristossa. Näihin kansoihin kuuluvat henkilöt on aiemmin luokiteltu ”eskimoiksi”.

¹⁶ Hakkarainen et al. 2022, 105.

oikein. Sen seurauksena digitaalisessa lehtiarkistossa tehtävä sanahaku ei välttämättä löydä kaikkia tuloksia.¹⁷

Alkuperäisaineiston tukena olevien valokuvien analysointiin on kiinnitettävä huomiota. Kokoelman kuvien yleiseksi julkaisuajankohdaksi on merkitty 1890-luku, sillä suurimmasta osasta valokuvia puuttuu tarkka ottoajankohta. Useimmissa kokoelman kuvissa ei ole tietoa myöskään kuvan ottajasta, mutta osassa on kuvatekstejä. Valokuvia tarkastellessa on huomioitava, että niiden tarjoama todellisuus on rajallinen ja niihin voi kohdistua monia tulkintoja. Kuvan kontekstin tunteminen on edellytys sen käyttämiseksi lähteenä.¹⁸

Tutkimukseni sijoittuu eläinhistorian, arktisen historian ja kolonialismin historian tutkimuskentille. Aiemman tutkimuksen osalta poroelinkeinoa Alaskassa on käsitelty useammassa kirjassa, artikkelissa ja tutkielmassa. Fairbanksin yliopistossa Alaskassa poroja tutkittiin erillisessä porotutkimusohjelmassa (Reindeer research program, UAF) vuoteen 2022 saakka. Varpu Lotvosen väitöskirja *Ballad of the Laablaaqs: the relational worlds of Sàmi reindeer herders in Alaska* (University of Alaska Fairbanks, 2024) käsittelee Saamenmaalta Alaskaan matkanneita saamelaisia poronhoitajia ja heidän rooliaan Alaskassa. Aihetta ei kuitenkaan ole tutkittu vielä suomalaisten ja amerikansuomalaisten sanomalehtien uutisoinnin kautta tai laajasti eläinhistorian näkökulmasta, sillä aiempi tutkimus on ollut ihmiskeskeistä.

¹⁷ Hakkarainen et al. 2022, 107.

¹⁸ Laine, Männistö-Funk & Vahtikari 2019, 171–172.

2 Porojen matka Amerikkaan ja kolonialismi lehdissä

2.1 Pitkä matka vieraaseen maahan

Puolivillien eläinten käsittely ja kuljetus paikasta toiseen ei ole aina suoraviivaista, eikä ongelmilta välttytty myöskään Alaskaan vietyjen porojen kohdalla. Kuljettaminen aiheuttaa poroille stressiä ja pitkillä matkoilla loukkaantumisen riski kasvaa. Poroille on tarjottava kuljetuksen aikana mahdollisuus syömiseen kerran päivässä ja juomiseen 12 tunnin välein.¹⁹ Lähes kuukauden mittaisilla merimatkoilla tämä ei aina toteutunut ajoittaisten myrskyjen vuoksi. Mikäli myrskyt merillä olivat rajuja, poroja ei päästy ruokkimaan tai hoitamaan säännöllisesti.²⁰ Oletan tämän olleen suoraan kytköksissä porojen mahdollisuuksiin selvittää merimatkoista.

Sanomalehdistön uutisoinnin perusteella poroja kuljetettiin pohjoismaista Yhdysvaltoihin pääasiassa Norjan satamien kautta höyrylaivoilla.²¹ Merimatkat kahden maanosan välillä olivat pitkiä. Esimerkiksi matka Norjan Altasta New Yorkiin kesti höyrylaivalla noin 24 päivää.²² Norjasta saapuneet porot hoitajineen jatkoivat matkaansa New Yorkista Seattleen ja tämän kautta Alaskaan.²³ Mainintojen todenperäisyyttä vahvistaa löytämäni kuva, jossa Yhdysvaltoihin tuotuja poroja on laitettu hetkellisesti julkiseen puistoon Seattlessa.²⁴ Porot oli viety puistoon siinä toivossa, että ne söisivät maassa olevaa ruohoa, ja jäkälää saataisiin näin säästettyä myöhemmälle. Eläimiä pidettiin Seattlessa yhdeksän päivää. Neljä poroa kuoli Seattlessa olon aikana, sillä äkillinen muutos ruokavaliossa ei soveltunut poroille.²⁵ Epäilen kuolemien johtuneen osittain myös matkustamisen aiheuttamasta stressistä. Voimakas stressi voi aiheuttaa porolle esimerkiksi kudosaivourioita ja johtaa kuolemaan päivien tai viikkojen kuluttua.²⁶

Siirtolaisen mukaan vastuu porojen rautateitse kuljettamisesta Seattleen oli annettu urakkatyönä Pennsylvanian rautatielle. Yhdysvaltojen hallitus maksoi sille 286,72 dollarin palkkion jokaisesta kuljetetusta vaunusta.²⁷ Matkalla käytettyä junakokoonpanoa kuvailtiin

¹⁹ Laaksonen 2016, 314–315.

²⁰ Murray 1988, 26–27.

²¹ Poroja Klondikeen, *Amerikan Uutiset* 13.1.1898; Poroja Alaskaan, *Siirtolainen* 9.2.1898.

²² Porot saapuneet, *Amerikan Uutiset* 3.3.1898.

²³ Poroja Lapista, *Siirtolainen* 2.3.1898; Uusia löytöjä – Hätäapu tarpeeton, *Siirtolainen* 9.3.1898; Porot saapuneet, *Amerikan Uutiset* 3.3.1898.

²⁴ Valokuva, jossa poroja julkisessa puistossa Seattlessa, Washingtonissa vuonna 1898. Liite 3.

²⁵ Rinaldo 1997, 91.

²⁶ Kauppinen 2019. Verkkoartikkeli.

²⁷ Poroja Alaskaan, *Siirtolainen* 9.2.1898.

muun muassa *Hufvudstadsbladetissa* seuraavanlaisesti: ”- - [junat] koostuivat 22 eläinvaunusta, 11 vaunusta jäkälälle, joka toimi niiden [porojen] ruokana, kahdesta ruoanlaittovaunusta ja kahdesta turistivaunusta.”²⁸ Junamatkaa kuvailtiin nopeutensa ansiosta ”eläinkuljetuksen ennätykseksi”.²⁹ Seattlesta eläinten ja niiden hoitajien matka jatkui höyrylaivalla eri puolille Alaskaa.³⁰

Porojen kuljettamista koskevissa uutisissa toistuu usein sama teema: kuolemat merimatkojen aikana. Lehdissä mainituissa matkan aikana kuolemaan johtaneissa syissä korostuvat porojen vahingoittuminen laivojen liikkeiden takia, niskojen taittuminen ja merimatkoilta saatuihin vammoihin menehtyminen maamatkojen aikana.³¹ Vaikka porojen kuolemien syitä ei ole aina kerrottu, oletan niiden johtuvan pääosin stressistä ja loukkaantumisista, esimerkiksi sarvista saatujen pistojen seurauksena. Joukkoon mahtui myös onnistumisia. *Vasabladetin* mukaan eräät Klondikeen matkalla olleet porot eivät kärsineet merimatkasta, vaan voivat hyvin. Yksikään poro ei ollut sairastunut matkan aikana.³²

Pitkää matkaa varten poroille oli hankittava riittävästi ravintoa. *Amerikan Uutiset* kertoi jokaisen poron syövän noin 40 naulaa jäkälää päivässä ja kuudensadan poron lauman ruokkimiseen kuluvan matkan aikana 450 tonnia jäkälää.³³ Metrijärjestelmässä 40 naulaa vastaa noin 18 kiloa. Matkaa varten tavoiteltu ruokamäärä kuulostaa erittäin suurelta, sillä poro syö päivässä keskimäärin 2–3 kiloa ravintoa.³⁴ Kyse on todennäköisesti lehdistön väärinymmärryksestä tai painovirheestä, sillä eläintieteelliseen tietoon verrattuna porojen väitetty päivittäinen ruokamäärä ei vaikuta todenmukaiselta.

Sanomalehtien uutisoinnista ei käy ilmi, millä tavoin poroja on lastattu laivoihin. Yksi valokuvakokoelman kuvista kuitenkin valotti asiaa ja sain selville, että poroja on nostettu kyytiin eräänlaisella laivassa olevalla nosturilla.³⁵ Kuvan porolla on sarvet, mutta sanomalehtien mukaan sarvet toisinaan poistettiin joko ennen matkaa tai sen aikana.³⁶ Sarvien poisto on luultavasti tehty varotoimenpiteenä, jotta porot eivät matkan aikana loukkaisi

²⁸ De norska renarna på väg till Klondyke, *Hufvudstadsbladet* 7.5.1898. “- - bestående af tjugutvå vagnar för djuren, elfva vagnar för mossan, som tjänade dem till föda, två kokvagnar och två turistvagnar.”

²⁹ Ibid. ”- - rekord hvad beträffar djurtransport”.

³⁰ Poroja Lapista, *Siirtolainen* 2.3.1898.

³¹ Suomesta poroja Amerikkaan, *Siirtolainen* 26.1.1898; Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

³² Renar, anlända till Amerika, *Vasabladet* 26.2.1898.

³³ Poroja alaskaan, *Amerikan Uutiset* 3.2.1898.

³⁴ Laaksonen 2016, 48.

³⁵ Valokuva, jossa poroa nostetaan laivan kyytiin. Liite 4.

³⁶ Poroja Lapista, *Siirtolainen* 2.3.1898; De norska rerarna på väg till Klondyke, *Hufvudstadsbladet* 7.5.1898.

sarvillaan muita poroja tai ihmisiä. Kuvan ottoajankohtaa ei ole ilmoitettu. Kuvassa olevilla miehillä vaikuttaa olevan kevyehkö vaatetus, ja poron sarvipiikkien päät näyttävät pyöreiltä. Tämän pohjalta päätelen kuvan ottoajankohdan sijoittuvan alkusyksyyn, sillä sarvia suojaava verinahka³⁷ vaikuttaa olevan yhä paikallaan. Tämä voi selittää sarvien paikalleen jättämistä, sillä vaurioituessaan verinahan peittämät sarvet voivat aiheuttaa porolle kipua ja vuotaa verta.³⁸

Tutkielmassa on olennaista huomioida myös pohjoismaista Alaskaan matkanneet ihmiset, sillä ilman heidän panostaan hanke ei todennäköisesti olisi onnistunut niin suuressa mittakaavassa. Poronhoitajien vuosipalkka oli noin 1200 kruunua ja piti sisällään muun muassa ilmaisen meno-paluu matkan ja ruoan. Mikäli poronhoitajiksi valitut viihtyisivät Alakassa, oli heille luvattu Yhdysvaltojen hallituksen puolesta ”300 poroa ilmaiseksi ja tukeavilla muilla tavoilla”.³⁹ Vuosipalkkaa ei pidetty Yhdysvalloissa asuvien näkökulmasta suurena etenkin Klondiken kultakenttien palkkoihin verrattuna, mutta *Siirtolaiseen* haastateltu poronhoitaja totesi noin tuhannen kruunun olevan summa, ”jota hyvin harva työmies Suomessa omistaa”.⁴⁰ Pidän todennäköisenä, että tarjotulla palkalla ja ilmaisella matkalla sekä ylläpidolla on ollut positiivinen vaikutus poronhoitajien haluun lähteä vieraalle mantereelle. Oletan matkan houkutelleen etenkin seikkailunhaluisia ja parempaa elämää etsiviä henkilöitä puoleensa.

Pitkien matkojen haasteista huolimatta poroja, niiden hoitajia, jäkälää ja muita tarvikkeita tuotiin onnistuneesti Pohjois-Amerikan mantereelle. Epäonnistumiset korostuivat selkeästi lehdistön uutisoinnissa. Epäilen, että ne koettiin uutisarvoltaan suuremmiksi kuin onnistuneet kuljetukset. Ilmiö näkyy selkeästi myös nykypäivänä: traagiset tapahtumat päätyvät otsikoihin muita herkemmin. Tämä luo mahdollisen epäsuhtan tutkimukseen. On mahdollista, että onnistuneita matkoja oli huomattavasti enemmän, mutta niistä ei uutisoitu samalla mittakaavalla kuin epäonnistuneista.

³⁷ Uudet sarvet kasvavat samettimaisen verinahan suojaamina. Poro hankaa syksyllä sarviaan esimerkiksi puihin poistaakseen kuolleen nahan, mikä päättää n. 3–4 kuukautta kestävästä verisarvivaiheesta. Laaksonen 2016, 24–25.

³⁸ Ibid.

³⁹ Norska finnar till Alaska, *Hufvudstadsbladet* 6.5.1894. ”- 300 renar gratis samt understöd på flere andra sätt.”

⁴⁰ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

2.2 Poro kolonialismin välineenä

Sekä poroja että Alaskan alkuperäiskansojen jäseniä ja saamelaisia poronhoitajia käytettiin hyväksi kolonialistisessa hankkeessa, jota väitettiin tehtävän alkuperäiskansojen eduksi.⁴¹ Poroja käytettiin kolonialismin välineenä sulauttamaan Alaskan alkuperäiskansoja osaksi länsimaista yhteiskuntaa poronhoidon harjoittamisen kautta. Edeltävässä alaluvussa ilmi tulleiden seikkojen pohjalta päättelen poronhoitajille maksettujen palkkojen olleen ajan normaalia palkkatasoa pienemmät. Epäilen, ettei Yhdysvaltojen hallitus nähnyt tarpeelliseksi maksaa toimesta kunnollista palkkiota Yhdysvaltojen ulkopuolelta saapuneille poronhoitajille.

Sanomalehdistön uutisteksteistä tulee ilmi Alaskan alkuperäiskansoihin kohdistuvia kolonialistisia näkökulmia. Esimerkiksi Sheldon Jacksonin katsottiin tekevän työtä Alaskan alkuperäiskansojen ”aineelliseksi eduksi” ja ”toimineen pontevasti Alaskan olojen järjestämiseksi paremmalle kannalle”.⁴² Jackson kannattajineen uskoi valkoisen väestön ja alkuperäiskansojen yhteistyönä harjoittaman poronhoidon muovaavan alkuperäiskansoihin kuuluvista henkilöistä sivistyneitä, kapitalistisia yrittäjiä.⁴³ *Amerikan Kaiussa* uutisoitiin elokuussa 1904 seuraavasti:

Poroja on nyt jo tuhansittain Alaskassa, joita tähän asti pääasiassa ovat lappalaiset hoitaneet. Mutta jo toista vuotta takaperin oli tohtori Jackson warmasti päättänyt siihen toimeen hankkia kristillismielisiä, raittiita suomalaisia. - - Wiime huhtikuulla sai hra Jasberg Washingtonista määräyksen hankkia 5 poronhoitoon tottunutta kunnan suomalaista. - - Kun näiden henkilöiden muun toimensa ohella jokapäiväisessä elämässään myöskin tulee olla hyvänä esimerkkinä alkuasukkaille, niin tämä edellyttää että henkilöt owat mieleltään ja elämältään kristillismielisiä ja ehdottomasti raittiita.⁴⁴

Tekstistä tulee vaikutelma, ettei hanketta kontrolloiva Yhdysvaltojen hallitus pitänyt saamelaisia ”tarpeeksi sopivina” henkilöinä sivistämään Alaskan alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä. Toisaalta ei ole yllättävää, että poronhoitajiksi haluttiin löytää kristillismielisiä henkilöitä, sillä kolonisaatioprosessi Alaskassa oli kirkon tukemaa. Luoteis-Alaskassa kristinuskon eri haarojen lähetysasemia löytyi jokaisesta alkuperäiskansojen asuttamasta paikasta lähetystyön voimistuttua. 1900-luvulle tultaessa lähetysasemat levisivät Alaskan eteläisiin osiin.⁴⁵

⁴¹ Lotvonen 2024, 163.

⁴² Suomalaiset ja poronkaswatus Alaskassa, *Amerikan Kaiku* 4.8.1904.

⁴³ Willis 2006, 277.

⁴⁴ Suomalaiset ja poronkaswatus Alaskassa, *Amerikan Kaiku* 4.8.1904.

⁴⁵ Vorren 1994, 9.

Poronhoitajiksi palkatut suhtautuivat Alaskan alkuperäiskansoihin ajoittain negatiivisesti. Suomalainen Albert Lahti kuvaili *Rauman lehdessä* alkuperäiskansojen jäseniä seuraavanlaisesti:

Tämä eskimolainen kansa on vielä niin vähän siwistynyt, että niiden kanssa pitää olla hywin warowainen. Ne ei ymmärrä mitään, vaikka koulu on ollut jo lähes 8 vuotta. Laiskuuteen ja pettämään niillä on kyllä erinomainen taipumus, että oikein ihmetyttää toisinaan miten ne näihin kahteen asiaan owat niin perinpohjin kehittyneet. Kun ne saawat jonkun mursun tahi hylkeen niin ei eskimon tarvitse keittää eikä paistaa sitä. Niin pian kun ne maalle saawat saaliin, silloin aletaan syömään koirain kanssa yhdessä. Samoin on laita kalain kanssa; ne syöwät korjaamattomia kaloja pitkästä ruuhesta niinkuin elukat.⁴⁶

Tekstistä käy ilmi, ettei Lahti nähnyt Alaskan alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä tasavertaisina, vaan ennemmin barbaarisina ja sivistymättöminä, jopa eläimen tasoisina. Pidän todennäköisenä, että myös osa muista poronhoitajiksi lähteneistä suhtautui Alaskan alkuperäiskansojen jäseniin negatiivisesti. Epäilen, että suhtautumiseen on vaikuttanut Yhdysvaltojen hallituksen ja paikallisten asenteet alkuperäiskansoja kohtaan.

2.3 James O’Nealin kovan onnen porot

Sanomalehtiaineistoja lukiessani törmäsin *Siirtolaisessa* ja *Vasabladetissa* mainittuun vanhaan kullankaivajaan nimeltä James O’Neal, joka osti suomalaisia poroja vuonna 1897.⁴⁷ *Siirtolaisen* mukaan hänen sukunimensä on Neil, mutta pidän O’Nealia todennäköisemmin oikeana vaihtoehtona. Perustan päätelmäni siihen, että *Vasabladetin* uutisartikkeli pohjautuu *Göteborgs-Postenissa* julkaistuun uutiseen, jota varten O’Nealia oli haastateltu kasvotusten. *Göteb-P:n* toimittaja oli mitä todennäköisimmin varmistanut nimen oikeinkirjoituksen. Sukunimi on voinut muuttua *Siirtolaisessa* Neiliksi mahdollisesti siitä syystä, että ”Neal” ja ”Neil” kuulostavat lausuttuina samanlaisilta. Halusin nostaa O’Nealin ostamat porot esille esimerkkinä huonosta tuurista poroja kuljetettaessa pohjoismaista Alaskaan, sillä aineistoa tähän löytyi riittävästi.

Vasabladet kertoi Yhdysvalloissa syntyneen O’Nealin ostaneen Rovaniemeltä poroja aikomuksenaan viedä ne Kanadan puolelle Klondikeen. Porojen lukumäärässä on lehtijuttujen välillä eroja, mutta niitä oli ostettu noin 30–40 kappaletta. O’Nealin aikomuksena oli alun

⁴⁶ Suomalaisia Alaskassa, *Rauman lehti* 10.10.1905.

⁴⁷ Renuppköpen för Alaska, *Vasabladet* 28.12.1897; Suomesta poroja Amerikkaan; *Siirtolainen* 26.1.1898; Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

perin kuljettaa eläimet Yhdysvaltoihin, mutta hän ei ollut saanut siihen lupaa.⁴⁸ Rajoitukset eläinten tuontia koskien eivät kuulosta yllättäviltä, sillä porojen tuonti Amerikkaan oli pitkälti Yhdysvaltojen hallituksen kontrolloima hanke. Oletan, ettei hallitus katsonut yksityishenkilöiden toimia hyvällä tai hyväksyntyä niitä täysin. O’Neal kohtasi porojen tuontikiellon lisäksi muita haasteita matkan varrella. Hän oli palkannut porojen saattajiksi kuusi saamelaista, suomalaisen ja ”tytön, jonka piti leipoa poronjäkälästä ja ruisjauhosta tehtyä leipää, jolla poroja mm. ruokitaan”. Palkatuista henkilöistä seitsemän, tyttö mukaan lukien, katosivat lopulta omille teilleen.⁴⁹

Myöskään junamatka Ruotsin Bodenista maan eteläosaan ei sujunut suunnitelmien mukaisesti. Kaksi poroa onnistui karkaamaan karjavaunusta metsään, kun ulkopuoliset henkilöt olivat uteliaisuuttaan menneet avaamaan vaunun oven. O’Neal oli luvannut maksaa 500 kruunun palkkion toisen poron kiinniottamisesta elävänä, mutta lopulta kyseinen poro ammuttiin kahden päivän etsinnän jälkeen. O’Neal ilmaisi tyytymättömyytensä myös ruotsalaista ratahenkilökuntaa kohtaan, jota hän kuvaili epämiellyttäväksi.⁵⁰

Seuraavan ongelman pariin O’Neal ajautui Göteborgissa. Hänellä oli vaikeuksia löytää laivayhtiö, joka kuljettaisi porot Atlantin valtameren yli. O’Neal oli asettanut toivonsa englantilaiseen Allan-linjaan, jonka toimistoon hän oli ottanut yhteyttä kysyäkseen, voisivatko he viedä porot perille.⁵¹ Alkumatkan ongelmista huolimatta James O’Neal oli yhä toiveikas. Hän uskoi porojen olevan ”kylmässä kultamaassa mittaamattoman arvokkaita” ja maksavan itsensä lopulta takaisin. O’Neal oli suunnitellut käyttävänsä poroja vetoeläiminä vaikeakulkuisella seudulla.⁵²

Siirtolaisessa kerrottiin tammikuussa 1898 porojen saapuneen New Yorkiin, josta ne jatkaisivat matkaansa kohti Klondikea.⁵³ Tästä päättelen O’Nealin lopulta saaneen luvan tuoda porot Yhdysvaltoihin, edes läpikulkumatkan ajaksi. O’Nealin ostamat porot olivat päätyneet lopulta Göteborgista Hampuriin, josta niiden oli määrä jatkaa matkaa kohti New Yorkia englantilaisella Glanton-laivalla. Poroista kahdeksan oli menehtynyt jo ennen Hampuriin saapumista. Matka kohti Pohjois-Amerikkaa ei sujunut porojen osalta hyvissä

⁴⁸ Renuppköpen för Alaska, *Vasabladet* 28.12.1897.

⁴⁹ Ibid. ”en flicka, som skulle baka ett af renmossa och rågmjöl bestående bröd, hvarmed renarne bl. a. utfodras.”

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Renuppköpen för Alaska, *Vasabladet* 28.12.1897; Huonosti meni, *Siirtolainen* 23.2.1898.

⁵² Renuppköpen för Alaska, *Vasabladet* 28.12.1897. ”- - att de i vårt kalla gulldland skola blifwa af ett oberökneligt värde.”

⁵³ Suomesta poroja Amerikkaan, *Siirtolainen* 26.1.1898.

merkeissä, sillä 14 päivää kestänyt Atlantin ylitys oli kaikkea muuta kuin helppo. Glantonia ei ollut suunniteltu eläinten kuljetukseen. Porot jouduttiin sitomaan kannella oleviin paaluihin, sillä laivassa ei ollut talleja eläimiä varten. Porojen alle laitettiin jäkälää ja ”neljä jalkaa alaa jätettiin kunkin elukan välille”.⁵⁴

Varotoimenpiteet eivät kuitenkaan pelastaneet eläimiä. Merellä vallitseva sää oli ollut myrskyinen, minkä seurauksena useita poroja kuoli matkalla.⁵⁵ Liian pieni etäisyys lajitovereihin todennäköisesti koitui joidenkin porojen kohtaloksi, sillä epäilen niiden lennelleen sekä toisiaan että paaluja vasten. Lehdessä laivan kerrotaan heittelehtineen ”kuin tynnyri”, minkä seurauksena osa poroista taittoi niskansa ja joidenkin jalat murtuivat useista kohdista.⁵⁶ Pitkän merimatkan jälkeen elossa olevista poroista 14 kuoli saamiinsa vammoihin maamatkoilla. Lopulta O’Nealin suomalaisista poroista oli jäljellä enää kolme.⁵⁷

Yritin etsiä tietoa James O’Nealista ja hänen porojensa kohtaloista erilaisin muunnelmin hänen sukunimestään niin sanomalehdistöstä kuin tutkimuskirjallisuudesta. Löysin ainoastaan Gunnar Ahlströmin mainitsemän nimikaiman, new yorkilaisen näyttelijän James O’Neillin, joka vuonna 1896 yritti kunnianhimoisesti tuoda 1500 poroa Lapista Alaskaan. Porojen alkuperä ei käy suoraan ilmi, mutta Ahlström kertoo O’Neillin pojan kuulleen tuolloin ensimmäistä kertaa Ruotsista. Oletan porojen olleen sieltä hankittuja. Valitettavasti niiden kohtalo ei ollut O’Nealin poroja parempi, sillä jokainen yksilö kuoli kuljetuksen aikana.⁵⁸ Tarkempaa selitystä O’Neillin tuhatpäisen lauman kuolemalle ei löytenyt, mutta oletan niiden kärsineen samantapaisista vahingoista maa- ja merimatkoilla kuin O’Nealin porojen.

James O’Nealin ja James O’Neillin porojen kohtalot tarjoavat kattavan kuvan siitä, millaisia meri- ja maamatkojen epäonnistumiset pahimmillaan olivat. Kuljettamisen haasteisiin on epäilemättä vaikuttanut porojen puolivilli luonne. Lisäksi matkojen pituus on lisännyt sekä porojen että niiden kuljettajien väsymystä ja stressiä, millä on olennainen rooli selviytymisen kannalta.

⁵⁴ Suomesta poroja Amerikkaan, *Siirtolainen* 26.1.1898. Neljä jalkaa on noin 1,2 metriä.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

⁵⁸ Ahlström 1966, 244.

3 Ihmisen ja poron välinen suhde

3.1 Porojen elinolosuhteet Alaskassa

Porojen elinolosuhteista ja hyvinvoinnista Alaskassa on mainintoja useammassa eri lehdessä. Jotkut maininnoista ovat keskenään ristiriitaisia, mihin ovat voineet vaikuttaa muun muassa epäselvyydet viestinnässä ja vuosien aikana kasvanut ymmärrys poroista ja niiden tarpeista. *Amerikan Uutisissa* huhtikuussa 1898 julkaistussa jutussa kerrotaan porojen kuolevan suurissa määrin jäkälän ja muun soveliaan ravinnon puutteeseen.⁵⁹ Tämä poikkeaa huomattavasti *Amerikan Kaiun* elokuun 1904 uutisesta, jossa jäkälää kerrotaan olevan Sheldon Jacksonin havaintojen perusteella niin runsaasti, että se riittäisi ruokkimaan ainakin kahdeksan miljoonaa poroa.⁶⁰ On epätodennäköistä, että kuuden vuoden aikavälillä kyse olisi ollut ilmastollisista muutoksista Alaskassa, sillä jäkälät ovat erittäin hidaskasvuisia. Esimerkiksi porojen ravintonaan käyttämän palleroporonjäkälän palautuminen entiselleen kestää noin 30 vuotta, mikäli laidunnus on ollut voimakasta.⁶¹ Eriävät maininnat johtuvat luultavasti alueellisista eroista jäkäläesiintymisissä. Ei ole myöskään poissuljettua, etteikö Jackson olisi liioitellut havaintojaan.

Porojen ruokavalio pitää sisällään yli 350 eri kasvilajia, ne ovat siitä huolimatta varsin nirsoja eläimiä. Porot suosivat tiettyjä kasveja, jotka valikoituvat ravinnoksi kasvisolujen sisällön perusteella.⁶² Tämä voi osaltaan selittää mainintaa soveliaan ravinnon puutteesta.

Pohjoismaiden ja Alaskan kasvillisuudessa on epäilemättä eroja, ja porot ovat saattaneet vierastaa saatavilla olevaa ravintoa. Tätä vahvistaa Alaskassa tuohon aikaan liikkuneen kirjailija May Kellogg Sullivanin huomio, jonka mukaan porot eivät suostuneet syömään mitään muuta kuin jäkälää, vaikka ne olisivat olleet nääntymäisillään.⁶³

Ravinto-ongelmien lisäksi porot kohtasivat uusilla asuinseuduillaan myös muita hyvinvointiin vaikuttavia haasteita. Alaskan ilmastoa kritisoitiin poroille sopimattomaksi ja sieltä palanneet saamelaiset kertoivat olosuhteiden olevan jopa Huippuvuoria karummat.⁶⁴ He kritisoivat Alaskan soveltuvan poronhoitoon huomattavasti Norjaa huonommin.⁶⁵ Toisaalta

⁵⁹ Porot kuolevat, *Amerikan Uutiset*, 21.4.1898.

⁶⁰ Suomalaiset ja poronkasvatus Alaskassa, *Amerikan Kaiu* 4.8.1904.

⁶¹ Palleroporonjäkälä – *Cladonia stellaris*. Laji.fi.

⁶² Nieminen, Maijala & Soveri 1998, 17–19.

⁶³ Sullivan 1902, 197.

⁶⁴ Lappalaisia ja poroja Klondyckessa, *Rauman lehti* 29.12.1897.

⁶⁵ Hem från Alaska, *Hufvudstadsbladet* 21.12.1897.

Vasabladetissa kerrottiin syksyllä 1897 Alaskan olosuhteiden ja ilmaston muistuttavan hyvin paljon pohjoismaiden Lappia. Porojen kerrottiin menestyvän alueella hyvin ja niiden lukumäärän kasvaneen noin tuhanteen.⁶⁶

Suomalainen Albert Lahti moitti Alaskan ilmastoa ja vaikutti siihen hyvin tyytymättömältä. Hänet oli valittu poronhoitajan toimeen vuoden 1904 ensimmäisellä puoliskolla ja lähetetty Cambellin poroasemalle.⁶⁷ Lahti kertoi *Rauman lehdessä* lokakuussa 1905 julkaistussa kirjoittamassaan tekstissä ensimmäisenä kohtaamansa alueen olleen poroille kelvoton, sillä se oli hyvin kivikkoista ja sen jäkäläköt huonokuntoisia. Lisäksi alkuperäiskansan omistamat koirat aiheuttivat päänvaivaa ajamalla poroja takaa, mikä johti porojen kuolemiin kivikkoisella alueella loukkaantumisten myötä.⁶⁸ Koiran jahdattavaksi joutuminen on porolle hyvin stressaavaa, ja pelkästään sen aiheuttamat vahvat stressin tuntemukset voivat koitua poron kohtaloksi.⁶⁹

Onnekseen Lahti vaimoineen löysi poronkasvatukseen soveltuvamman seudun, jota hän kuvaili ”oikeaksi porokontriksi”⁷⁰, jossa oli ”jäkälää kaikkialla, kortetta ja luhtaa eikä yhtään kiwiä lähempänä 6 mailia”. Porojen merkitsemisen Lahti mainitsi hankalaksi niiden vähäisestä määrästä huolimatta, sillä porot olivat arkoja, aitoja ei ollut, eikä suopungin heittäminen aluksi sujunut. Lopulta porot oli saatu merkittyä, vaikka työhön kului kaksi päivää.⁷¹

Lahden onni ei kuitenkaan kestänyt kauaa, sillä ensimmäinen talvi Alaskassa oli pitkä ja ankara. Lumi oli kovaa vielä toukokuun puolivälissä. Hän kertoi myrskyn palelluttaneen yli puolet syntyneistä poronvasoista ja totesi, ettei kukaan voi kasvattaa poroja alueella.⁷² Nykytutkimuksen mukaan poronvasat kykenevät selviytymään jopa -45 asteen lämpötiloissa, mikäli sää on tyyntä, karvapeite ei pääse kastumaan eivätkä ulkoloiset vaivaa yksilöä. Paleltumisesta johtuvan menehtymisen taustalla voi olla esimerkiksi jään kertyminen karvapeitteeseen, sillä se heikentää turkin eristävyttä huomattavasti. Pehmeällä lumella on

⁶⁶ Renar i Alaska, *Vasabladet* 21.10.1897.

⁶⁷ *Amerikan Kaiku*, 5.5.1904.

⁶⁸ Suomalaisia Alaskassa, *Rauman lehti* 10.10.1905.

⁶⁹ Laaksonen 2016, 99–100.

⁷⁰ Kontri, eli (maa)seutu, juonnettu englannin sanasta *country*. Virtaranta 1992, 94.

⁷¹ Suomalaisia Alaskassa, *Rauman lehti* 10.10.1905.

⁷² *Ibid.*

päinvastainen, suojaava vaikutus.⁷³ Tämän perusteella päättelen sääolosuhteiden olleen rajuja, jopa myrskyisiä. Lahti kertoikin, ettei ollut koskaan nähnyt yhtä ankaraa talvea.⁷⁴

Porojen elinolot vaihtelivat sanomalehdistön uutisten välillä laajasti. Tämä ei yllätä, sillä Alaska on pinta-alaltaan laaja alue, jolloin eroavaisuudet esimerkiksi kasvillisuudessa alueiden välillä ovat odotettavissa. On myös mahdollista, että jäkälähavainnot ovat olleet virheellisiä tai liioiteltuja. Uutisten perusteella tulkitsen hankalien maastojen ja ankarien sääolosuhteiden olleen suoraan yhteydessä porojen selviytymismahdollisuuksiin Alaskassa.

3.2 Porosta saatu materialistinen arvo

Porojen arvo ihmisten silmissä perustui pitkälti niiden hyödyntämiseen veto- ja kuormajuhtina. Porojen uskottiin olevan ”vähäisen ravinnontarpeensa vuoksi korvaamattomaksi hyödyksi.”⁷⁵ Ne todennäköisesti koettiin hevosia ja koiria hyödyllisemmiksi kulkemiseen, sillä poro käyttää vähemmän ravintoa kuin hevonen ja jaksaa vetää perässään painavampaa lastia kuin koirat. Ajossa käytetyt reet oli tehty nimenomaan poroilla liikkumista varten. Ne olivat vahvarakenteisia, matalia ja mahdollinen kuorma sidottiin rekeen köysillä tai nahkaremmeillä, jotta reki kestäisi käytössä.⁷⁶ Ruoan ja hyödykkeiden kuljetus porojen avulla nähtiin ratkaisuna muun muassa Klondiken kullankaivajien epäiltyyn nälänhätään.⁷⁷

Poroista saatiin lihaa ravinnoksi ja niiden taljoja oli mahdollista käyttää esimerkiksi vaatteiden ja asusteiden valmistuksessa. Alaskaan matkanneet saamelaiset myös lypsivät poroja ja saatu maito hapatettiin ja säilöttiin talvea varten.⁷⁸ Tulkitsen porojen olleen Alaskassa tärkeässä asemassa eläinperäisten hyödykkeiden saamisessa. Porot olivat myös rahallisesti arvokkaita. *Vasabladetin* mukaan porot maksoivat Lapissa noin 25 dollaria kappaleelta, mutta Alaskassa niiden hinta nousi 200 dollariin.⁷⁹ Pitkät ja ajoittain vaikeatkin kuljetusmatkat todennäköisesti selittävät rahallisen arvon nousua.

⁷³ Laaksonen 2016, 74.

⁷⁴ Suomalaisia Alaskassa, *Rauman lehti* 10.10.1905.

⁷⁵ Renexporten på Alaska, *Vasabladet* 20.1.1898. ”- - renarne genom sin lättföddhet skola bli till owärderlig nytta.”

⁷⁶ Sullivan 1902, 236.

⁷⁷ Willis 2006, 289.

⁷⁸ Vorren 1994, 24.

⁷⁹ Renar, anlända till Amerika, *Vasabladet* 26.2.1898.

Rauman lehdessä Alaskassa asumisesta kertonut Albert Lahti käytti porojaan hyödyksi kuljettaessaan rakennuspuita vetisen jängän läpi.⁸⁰ Porojen käyttö vetojuhtina pehmeässä maastossa on tehokasta, sillä poro kykenee levittämään koparoidensa lisävarpaiden kynnet, jolloin poron pintapaine pienenee.⁸¹ Tällöin poron koparoiden voi ajatella toimivan lumikenkien tavoin. Suomessa poroja käytettiin 1800- ja 1900-lukujen taitteessa puiden ja heinien vetämiseen erityisesti sellaisissa perheissä, joissa ei ollut hevosta, mutta myös silloin kun hanki ei kantanut hevosen painoa.⁸² Käytäntö on hyvinkin voinut olla suomalaiselle Lahdelle tuttu. Lahti mainitsi erään alkuperäiskansaansa kuuluvan pojan menehtyneen nimeämättömäksi jääneeseen sairauteen heidän poroasemallaan jäisen maan aikaan. Hän kertoi heidän vieneen vainajan arkussa vuoren laitaan porojen kyyditsemänä.⁸³ Aineiston perusteella tulkitsemisen porojen olleen avainasemassa alueella kulkemisessa.

Porojen arvoon vetojuhtina ja tavarakuormien kantajina kohdistui myös negatiivisia tunteita. *Amerikan Uutisissa* kerrottiin huhtikuussa 1898 porojen olevan hyödyttömiä kuormajuhia etenkin kesäisin, eikä niitä voitaisi ”mimmoisellakaan menestyksellä käyttää”.⁸⁴ Kyse on luultavasti ollut vetämiseen tottumattomista poroista, sillä kouluttamattomat porot saattoivat pelästyä rekien tuottamaa ääntä ja pyrkiä pakenemaan.⁸⁵ Ihmisjoukosta löytyy luonnollisesti myös henkilöitä, jotka suhtautuvat itselleen uusiin asioihin negatiivisesti, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa kokemuksiin poroista. Toisaalta sanomalehdistössä kerrottiin porojen alkaneen paikkaamaan viestintäyhteyksien ja kulkuvälineiden puutetta Alaskassa.⁸⁶ Erityisesti kultaseuduilla huonolla säällä liikkuminen oli mahdollista ainoastaan niille, jotka pystyivät kulkemaan alueelta toiselle poroilla.⁸⁷

Porojen voi ajatella toimineen myös varallisuuden kasvun mahdollistajana. Poronhoitajiksi lähteneillä oli mahdollisuus ottaa osaa Klondiken kultaryntäykseen ja rikastua valtauksillaan. *Siirtolainen* kertoi elokuussa 1900 norjansuomalaisen K. H. Norkkolan lähteneen pienellä kuukausipalkalla poronhoitajaksi Alaskaan. Norkkola oli sittemmin mennyt Cape Nomeen koettamaan onneaan kultamaille ja saanut itselleen ”12 rikasta kultakleimiä”⁸⁸. Hän oli

⁸⁰ Suomalaisia Alaskassa, *Rauman lehti* 10.10.1905.

⁸¹ Nieminen 1994, 27.

⁸² Kortessalmi 2008, 230–231.

⁸³ Suomalaisia Alaskassa, *Rauman lehti* 10.10.1905.

⁸⁴ Porot kuolevat ja Sotilashallitus Alaskaan, *Amerikan Uutiset* 21.4.1898.

⁸⁵ Murray 1988, 139.

⁸⁶ De svenska renarne i gulderlandet, *Vasabladet* 14.9.1897; Renar i Alaska, *Vasabladet* 21.10.1897.

⁸⁷ Murray 1988, 181.

⁸⁸ Kultakleimi, eli kultaesiintymän valtausalue. Sanoista kulta ja *claim* (eng.). Virtaranta 1992, 102.

myynyt yhden valtauksistaan pankille 80 000 dollarin hintaan ja toivoi saavansa runsaasti rahaa jäljellä olevistakin.⁸⁹ *Hufvudstadsbladetin* mukaan porojen kanssa Alaskaan matkanneet saamelaiset olivat onnistuneet saamaan itselleen tuottoisia kultavaltauksia.⁹⁰ Halutuille kultakentille pääseminen nähtiin yhtenä poronhoitajan viran mahdollistamista eduista.⁹¹ On mahdollista, ettei kultavaltauksilla rikastuminen olisi ollut mahdollista ilman poronhoitajan työsopimukseen kuulunutta ilmaista matkaa Pohjois-Amerikkaan.

3.3 Klondiken apuretkikunta

Vuonna 1897 liikkui huhuja, joiden mukaan Yukonin alueella Circlessä ja Dawsonissa olevien noin viidentuhannen kullankaivajan uskottiin näkevän nälkää ennen talven loppumista. Huhujen alkuperästä ei ole täyttä varmuutta, mutta Sheldon Jacksonia on yleisesti pidetty yhtenä asian julkituojista. Hänen sanojansa lainattiin Yhdysvaltojen kongressissa, kun pohjoismaista tuotujen vetokäytössä olevien porojen todettiin olevan helppo tapa kuljettaa apua kultamaille.⁹² Osa kongressin jäsenistä oli aluksi vastahakoisia lähettämään apua amerikkalaisille kullankaivajille, sillä alue sijaitsi Kanadan puolella.⁹³ Lopulta aloite avun lähettämisestä hyväksyttiin, sillä muuta ratkaisua nälänhätään ei keksitty. Kongressi myönsi Yukoniin suunnatulle apuretkikunnalle 200 000 dollarin rahoituksen.⁹⁴

Tieto Klondiken kullankaivajia uhkaavasta nälänhädästä saavutti myös suomalaisen ja amerikansuomalaisen sanomalehdistön. Uutisten perusteella kultaseuduille lähetettäviä poroja hankittiin pääasiassa Pohjois-Norjasta, mutta joitain yksilöitä myös Ruotsin ja Suomen Lapista.⁹⁵ *Vasabladet* tiedotti joulukuun lopulla vuonna 1897 *Standardin* New Yorkin kirjeenvaihtajan tietojen pohjalta porojen olevan ainoa keino, jolla nälänhädästä kärsiville voitaisiin mahdollisesti saada apua. Dawsonista lähteneistä tuhannesta henkilöstä jopa kolmen neljäsosan pelättiin menehtyvän matkan aikana ankarien sääolosuhteiden vuoksi.⁹⁶

Amerikan Uutisissa lokakuussa 1897 julkaistun uutisen mukaan Yhdysvaltojen sota-asiain sihteerin Alger oli antanut käskyn kuljettaa Yukonin alueen kullanetsijöille ruokaa poroilla,

⁸⁹ Onni yksillä, kesä kaikilla, *Siirtolainen* 14.8.1900.

⁹⁰ Svenskarna i Klondyke, *Hufvudstadsbladet* 20.12.1900.

⁹¹ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

⁹² Murray 1988, 11.

⁹³ Ibid, 12.

⁹⁴ Willis 2006, 289.

⁹⁵ Ks. esim. Poroja Klondikeen, *Amerikan Uutiset* 23.12.1897; Ren-expeditionen till Klondyke, *Hufvudstadsbladet* 19.1.1898; Renexporten på Alaska, *Vasabladet* 20.1.1898; Suomesta poroja Amerikkaan, *Siirtolainen* 26.1.1898.

⁹⁶ Från Klondyke, *Vasabladet* 28.12.1897.

mikäli heidän uskottiin näkevän nälkää.⁹⁷ Joulukuussa Alger ohjeisti Sheldon Jacksonia matkustamaan Norjaan ostamaan jäkälää ja viisisataa ajokäyttöön totutettua poroa varusteineen. Jacksonia pyydettiin odottamaan lisäohjeita Norjassa sinne saavuttuaan.⁹⁸ Loppuvuodesta 1897 uutisoitiin Yhdysvaltojen hallituksen asiamiehestä, joka oli Norjan Trondheimissa hankkimassa poroja, jotka oli määrä lähettää Klondiken alueelle osaksi apuretkikuntaa.⁹⁹ Uutisesta ei käy ilmi kyseisen asiamiehen henkilöllisyyttä, mutta tutkimuskirjallisuuden perusteella kyseessä oli Sheldon Jacksonin alaisuudessa toimiva norjalainen William A. Kjellman, joka oli palannut Trondheimiin pari kuukautta aiemmin.¹⁰⁰ Tammikuussa 1898 *Hufvudstadsbladet* ilmoitti Kjellmanin uskovan pororetkikunnan kykenevän pelastamaan hädässä olevat kullankaivajat.¹⁰¹

Vasabladetin mukaan Skandinavian pohjoisosissa liikkui samoihin aikoihin useita muita, oletettavasti myös yksityisiä henkilöitä, jotka ostivat poroja kuljettaakseen ruokaa Klondikeen.¹⁰² Tulkitsen tämän pohjalta Klondiken kullankaivajiin kohdistuneen huolen levinneen laajalle. Poroja oli ostamassa Yhdysvaltojen hallituksen valtuuttamien Jacksonin ja Kjellmanin lisäksi Kanadan hallitukselle työskentelevä Lewis, joka oli käynyt Ruotsin Lapissa ja Finnmarkin alueella hankkimassa poroja.¹⁰³ Tarkempia tietoja Lewisistä ei löytynyt, joten hänen virkansa jäänee mysteeriksi. Sanomalehdistössä kaupankäynnin kerrotaan olleen jäkälän ja porojen osalta vilkasta ja jopa odottamatonta.¹⁰⁴

Apuretkikuntaa varten hankittiin suuria määriä poroja. Eläimiä ja niiden hoitajia noudettiin useista Norjan satamista muun muassa tanskalaisen Thingvalla-linjan Hekla-höyrylaivalla ja englantilaisen Allan-linjan Manitoban-höyrylaivalla. Porot kuljetettiin Yukoniin New Yorkin kautta.¹⁰⁵ *Amerikan Uutisten* mukaan Klondikeen oli tarkoituksena viedä kapteeni D. L. Brainardin johtamana viidensadan poron ja noin sadan henkilön voimin 260 000 naulan edestä ravintoa kullankaivajille. Uutisen perusteella helmikuun puolessa välissä alkavan ja noin neljä viikkoa kestävä matkan suurimpana haasteena oli porojen ravinnon takaaminen.¹⁰⁶

⁹⁷ *Amerikan Uutiset* 28.10.1897.

⁹⁸ Murray 1988, 12.

⁹⁹ Poroja Klondikeen, *Amerikan Uutiset* 23.12.1897.

¹⁰⁰ Murray 1988, 13.

¹⁰¹ Ren-expeditionen till Klondyke, *Hufvudstadsbladet* 19.1.1898.

¹⁰² Renuppköpen för Alaska, *Vasabladet* 28.12.1897.

¹⁰³ Renexporten på Alaska, *Vasabladet* 20.1.1898.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Poroja Klondikeen, *Amerikan Uutiset* 13.1.1898; Renexporten på Alaska, *Vasabladet* 20.1.1898; Renar, anlända till Amerika, *Vasabladet* 26.2.1898.

¹⁰⁶ Apua Klondiken kullanetsijöille, *Amerikan Uutiset* 6.1.1898.

Siirtolaisessa kerrottiin maaliskuussa 1898 Klondiken hätäavun perumisesta. Avun viemisen mainittiin kestävän liian kauan, eikä sen katsottu olevan niin tarpeen kuin aluksi luultiin.¹⁰⁷ *Amerikan Uutisten* mukaan pelätty nälänhätä ei ollut todellinen, sillä osalla kullankaivajista oli varaa ostaa ruokaa.¹⁰⁸ Apuretkikuntaa varten kootut porot ja ruokavarat oli määrätty myytäviksi.¹⁰⁹ Sanomalehtien myyntipuheista poiketen Keith Murray on kertonut teoksessaan, että porojen myynnistä kieltäytyttiin kullankaivajien yrittäessä ostaa poroja nälkäänsä apuretkikunnan saavuttua Dawsoniin 27.1.1899. Retkikunnan jäsenet eivät myyneet eläimiä, vaikka poroista tarjottiin jopa 300 dollaria kappaleelta, sillä valtion virkamiehet halusivat hyödyntää poroja muiden asioiden hoitamiseen.¹¹⁰

Vuodet sanomalehdistön uutisoinnissa ja Murrayn teoksessa eivät täsmää toisiinsa. Murray mainitsee apuretkikunnassa osallisena olleen Hedly Redmyerin liikkuneen tammikuun 1899 jälkeen kymmenen kuukautta Yukonin alueella ja lopettaneen Yhdysvaltain poro-osastossa¹¹¹ työskentelyn lokakuussa 1899 jaettuaan retkikunnan porot sisämaan projekteihin.¹¹² Tämän pohjalta pidän todennäköisenä, että vuosi 1899 on Murrayn teoksessa tammikuun osalta näppäilyvirhe.

Kullankaivajien epäilty talven 1897–1898 nälänhätä ei ollut osoittautunut niin vakavaksi, kuin aluksi luultiin. Sitä vastoin apuretkikuntaa varten hankittujen porojen nälänhätä oli todellinen. Retkikunnan mukanaan kuljettama jäkälä, porojen pääasiallinen ravinto Alaskassa, oli loppunut. Hätävarana syötetty sinimailanen ei soveltunut porojen ruokavalioon. Eläimet alkoivat kuolemaan hiljalleen nälkään, kunnes osa saamelaisista poronhoitajista löysi jäkälää vuoristosta.¹¹³ Vaikka kullankaivajien pelastukselle ei lopulta ollut tarvetta, porot olivat silti tärkeässä roolissa osana suunnitelmaa pelastaa Klondikessa olevien ihmisten henki.

3.4 Poron ihmiselle tuoma tuki ja turva

Lemmikkieläimet voivat tuoda ihmiselle turvan tunnetta vieraassa paikassa ja uusissa tilanteissa. Nykyaikana porot voidaan osittain mieltää lemmikkieläimiin rinnastettaviksi erityisesti matkailualan kasvun myötä, kun porot ovat yhä tiiviimmin osana omistajiensa

¹⁰⁷ Uusia löytöjä – hätäapu tarpeeton, *Siirtolainen* 9.3.1898.

¹⁰⁸ *Amerikan Uutiset* 3.3.1898.

¹⁰⁹ *Amerikan Uutiset* 3.3.1898; Uusia löytöjä – hätäapu tarpeeton, *Siirtolainen* 9.3.1898.

¹¹⁰ Murray 1988, 73.

¹¹¹ Yhdysvaltain poro-osasto (eng. *United States Reindeer Service*) oli sisäministeriön alainen virasto. Murray 1988, 1.

¹¹² Murray 1988, 73.

¹¹³ Rinaldo 1997, 92.

elämää. Yli 100 vuotta sitten tilanne on epäilemättä ollut toinen, mutta porot ovat siitä huolimatta voineet tuoda henkistä tukea ja turvan tunnetta Alaskaan matkustaneille poronhoitajille. Eläimen läsnäolo tutkitusti vaikuttaa ihmisen stressinsäätelykykyyn myönteisesti kohottamalla mielialaa ja lisäämällä rentoutumisen tunnetta. Lisäksi eläimen hoitaminen toteuttaa ihmisen tarvetta yhteenkuuluvuuden tunteesta. Eläimillä on tärkeä asema myös tuen ja lohdun antajina ihmisille. Esimerkiksi sodan kokeneet ovat kertoneet kokemuksistaan hevosilleen.¹¹⁴ Pidän todennäköisenä, että vastaavia tilanteita on ollut myös porojen ja niiden hoitajien välillä, ja joissain tapauksissa porot ovat voineet olla ihmisen ainoita seuralaisia.

Nimimerkillä Santeri esiintyvä kirjoittaja kertoi helmikuussa 1898 julkaistussa *Siirtolainen*-lehden numerossa puhutelleensa Rovaniemeltä kotoisin olevaa porojen kuljettajaa John (Juho¹¹⁵) Saastamoista, joka vei ensimmäisessä käsittelyluvussa mainitun James O’Nealin poroja kohti Klondikea. Santeri kuvaa käytyä keskustelua seuraavanlaisesti:

- - ja kun ei hänellä näyttänyt olewan mitään tawallisen matkustajan mukawuuksia, wain tuollainen tawallinen paksikaara¹¹⁶, missä hänen täytyy elukoiden kanssa wiettää yönsä ja päiwänsä. Minua oikein puistatti ajattellessani, että täytyy olla siellä hajussa ja liassa, eroitettuna kokonaan ihmisten seurasta. Mutta hän waan ei sanonut wälittäwänsä. ”Mitäspä minulle on hywää ihmisten seurasta, kun en voi niiden kanssa puhua, parempi kun toimittelen porojeni kanssa, jotka minua paremmin ymmärtäwät,” tuumaili ukko.¹¹⁷

Tekstin pohjalta oletan porojen olleen Saastamoiselle tärkeitä emotionaalisella tasolla.

Saastamoisen sanojen perusteella päätelen, että kykenemättömyys kommunikointiin muiden ihmisten kanssa on johtunut todennäköisesti kielimuurista. Tätä päätelmää vahvistaa tekstissä myöhemmin ilmi tuleva seikka siitä, että Saastamoisen oli täytynyt käyttäytyä ”kuin mykkä” kommunikoidessaan muiden kanssa saadakseen asiansa hoidetuiksi.¹¹⁸ Vuorovaikutuksen haasteet ovat saattaneet johtaa siihen, että porot ovat tuttuina eläiminä voineet täydentää sosiaalisen kanssakäymisen tarvetta toisinaan muita ihmisiä paremmin. Vieraassa paikassa tutut eläimet ovat mitä luultavimmin tuoneet Saastamoiselle turvallisuuden tunnetta, mikä voi

¹¹⁴ Pitkänen 2023, 27–29.

¹¹⁵ *Siirtolainen*-lehden 26.1.1898 julkaistussa jutussa *Suomesta poroja Amerikkaan* kyseisen miehen etunimeksi mainitaan Juho. Amerikkaan muuttaneilla henkilöillä oli usein tapana muuttaa nimensä.

¹¹⁶ (Umpinainen) tavaravaunu, eng. *boxcar*. Virtaranta 1992, 141.

¹¹⁷ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

¹¹⁸ Ibid.

osaltaan selittää nukkumista porojen kanssa jaetussa tilassa. Eläinten seura tutkitusti edesauttaa ihmisen stressinpurkua ja tunteiden käsittelyä.¹¹⁹

Saastamoinen kuvaili kuljettamiaan poroja ”kullan kappaleiksi”.¹²⁰ Päätelen tämän pohjalta hänen kokeneen tunnesiteen poroja kohtaan vahvaksi tai pitäneen niitä vähintään materialistisella tasolla itselleen tärkeinä. Emotionaalisen tason kiintymys näkyy myös *Siirtolaisessa* tammikuussa 1898 julkaistussa Saastamoista käsittelevässä uutisessa. Jutussa kerrottiin seuraavaa:

Hoitajana on näillä onnettomilla eläimillä kansalaisemme Juho Saastamoinen. Hän on hywin alakuloisella mielellä hoidokkaidensa takia. Surullisena katseli hän elukoitaan. Kun hänelle kerrottiin, että vielä on matkastaan enempi kuin puolet jäljellä, noin 6000 mailia, rupesi hän itkemään katkerasti.¹²¹

Eläimiä kohtaan tunnettu suru ja säälin tunteet kertovat niihin kohdistetusta henkisestä arvosta. Poroja kohtaan tunnetun emotionaalisen yhteyden lisäksi matkan aiheuttama väsymys on voinut saada Saastamoisen itkemään. Oletan eläinten kuolemien lisänsä Saastamoisen henkistä taakkaa ja stressiä. Kuolemat ovat voineet koskettaa Saastamoista syvästi, mikäli hän on kokenut kiintymystä kuljettamiaan poroja kohtaan.

Helmikuussa julkaistun uutisen lopussa kirjoittaja esittää vielä huolensa siitä, että Saastamoisen kolme jäljellä olevaa poroa saattaisivat menehtyä matkalla pohjoiseen. Tällöin ne voisivat jättää Saastamoisen ”jollekin asemalle ilman turvaa”.¹²² Kyseinen toteamus korostaa eläinten merkitystä ja niiden tuomaa turvaa alueella liikkueissa. Hyväkuntoisilla talvireiteillä poroilla tehtyjen matkojen ei katsottu olevan mahdottomia etäisyyksistä huolimatta.¹²³ Matkan hankaluuksista huolimatta Saastamoinen jatkoi matkaansa toiveikkaana.¹²⁴ Aineiston pohjalta päätelen porojen olleen oleellisessa asemassa Saastamoisen henkisen hyvinvoinnin kannalta.

¹¹⁹ Pitkänen 2023, 55.

¹²⁰ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

¹²¹ Suomesta poroja Amerikkaan, *Siirtolainen* 26.1.1898.

¹²² Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

¹²³ Sullivan 1902, 203.

¹²⁴ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

4 Lopuksi

Niin me sitte erosimme, hän rinta toiweita täynnä jatkamaan matkaansa tuonne äärimmäiseen Pohjolaan, minä jälleen työhöni, salainen säälin tunne rinnassani, oli ikäänkun joku olisi kuiskannut korvaani ajatuksen, että tuon miehen ei ole käyvä hywin.¹²⁵

Vaikka hankkeen alku oli kivinen eläinten kuolemien myötä, vuoteen 1905 mennessä Alaskassa oli arviolta kymmenentuhatta poroa.¹²⁶ Kultaryntäyksen aiheuttamat maantieteelliset ja kulttuurilliset muutokset olivat saaneet Alaskan alkuperäiskansat suhtautumaan myönteisemmin poronhoidon opetteluun. Yhdysvaltojen hallitus helpotti porojen hankintaa antamalla alkuperäiskansojen jäsenien ostaa eläimiä suoraan toisilta poropaimenilta. Hallitus kuitenkin kielsi alkuperäiskansojen omistamien porovaatimien¹²⁷ myymisen alkuperäiskansoihin kuulumattomille henkilöille voidakseen yhä hallita Alaskan alkuperäiskansoja poronomistajuuden kautta. Vuonna 1915 kaksi kolmasosaa alueen poroista oli alkuperäiskansojen omistuksessa.¹²⁸

1920-luvulla porot yhdistettiin Alaskassa osaksi joulua poronlihaa myyneen liikemies Carl Lomenin markkinoidessa ajoon totutettuja poroja osaksi joulunajan paraateja.¹²⁹ 1930-luvulla poroja oli Alaskassa jo noin 640 000 yksilöä. Parinkymmenen vuoden aikana porojen lukumäärä romahti radikaalisti: 1950-lukuun mennessä poroja oli enää noin 25 000 yksilöä. Tarkkaa syytä porojen yhtäkkiselle vähenemiselle ei tiedetä, mutta teorioita on esitetty muun muassa nälkiintymisestä ja susipopulaatioiden kasvun vaikutuksesta.¹³⁰

Tutkimustulosten perusteella porojen maa- ja merimatkat olivat eläimille vaarallisia ja johtivat usein kuolemiin ja loukkaantumisiin varotoimenpiteistä huolimatta. Jotkut matkoista sujuivat ilman yhdenkään yksilön menehtymistä. Niistä uutisointi oli kuitenkin vähäisempää. Siitä huolimatta, ettei Klondiken epäilty nälänhätä talvella 1897–1898 osoittautunut niin pahaksi kuin aluksi pelättiin, porot olivat oleellinen osa suunnitelmaa. Vaikeakulkuisella seudulla poroilla liikkuminen olisi ollut helpoin tapa avun viemiseen. Alaskan poroista uutisointi oli tutkielman aikarajauksen sisällä aktiivisinta vuosina 1897 ja 1898, minkä katson johtuneen Klondiken epäilystä nälänhädästä. Kultakentillä ja apuretkikunnassa oli osallisena

¹²⁵ Huonosti onnistui, *Siirtolainen* 23.2.1898.

¹²⁶ Willis 2006, 291.

¹²⁷ Vaadin, eli naaraspuolinen poro.

¹²⁸ Willis 2006, 292.

¹²⁹ Ibid, 296.

¹³⁰ Ibid, 300–301.

pohjoismaista kotoisin olevia henkilöitä. Oletan aiheen koskettaneen ja kiinnostaneen laajaa yleisöä lehtien lukijakunnassa.

Porojen elinolot uudella alueella vaihtelivat laajasti sanomalehdistön mukaan. Tätä selittää Alaskan suuri pinta-ala ja olosuhteiden vaihtelevuus alueen sisällä. Joillain alueilla jäkälää oli riittämiin, mutta toisaalla kasvillisuus oli syömäkelvotonta. Alaskan olosuhteet jakoivat mielipiteitä poronhoitajiksi lähteneiden keskuudessa: jotkut tyytyivät alueen ilmastoon, mutta osa piti Alaskaa poronhoitoon täysin sopimattomana ja olosuhteita ankarina. Karulla alueella porojen arvo korostui erityisesti veto- ja kuormajuhtana erityisesti paikasta toiseen liikkuesssa. Poroista saatiin myös eläinperäisiä hyödykkeitä, kuten lihaa ravinnoksi.

Olellaisena tutkimustuloksena on myös porojen syvä vaikutus niiden kanssa toimineisiin henkilöihin. Ihmisen ja eläimen välinen suhde oli vahva, ja poroja kohtaan tunnettiin muun muassa säälin tunteita. Porot yhtäältä toivat hoitajilleen henkistä tukea ja turvaa, mutta toisaalta myös materialistista vaurautta. Esimerkiksi kultavaltauksilla rikastuminen vaikutti henkilöiden elämänlaatuun ja varallisuuteen tavalla, joka ei samassa mittakaavassa olisi ollut yhtä todennäköistä heidän kotimaissaan. Ihmisten ja eläinten jakamista rankoista kokemuksista huolimatta sekä porojen ostajat että hoitajat pysyivät uutisten perusteella pääosin toiveikkaina.

Jatkoa ajatellen olisi mielenkiintoista syventyä lähemmin porojen ja Klondiken kultaryntäyksen välisiin yhteyksiin. Olisi kiinnostavaa saada selville, kuinka Juho Saastamoisen lopulta kävi: pääsiko hän Klondikeen asti ja jäikö hän Pohjois-Amerikkaan pysyvästi, vai palasiko hän takaisin Suomeen. Eläinten ja ihmisten välisiin suhteisiin olisi kiehtovaa perehtyä tarkemmin, niin Alaskan tapauksessa kuin muissakin yhteyksissä. Monilajisessa yhteiskunnassa eläinten eletty historia on suoraan kytköksissä ihmisten historiaan ja valottaa mennyttä uusista näkökulmista.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot, sanomalehdet. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/>

Amerikan Kaiku, Brooklyn, New York 1904.

Amerikan Uutiset, Calumet, Michigan 1897–1898.

Hufvudstadsbladet, Helsinki 1894–1900.

Rauman lehti, Rauma 1897–1905.

Siirtolainen, Duluth, Minnesota 1898–1900.

Vasabladet, Vaasa 1893–1898.

Aikalaiskirjallisuus

Sullivan, May Kellogg: *A Woman who Went to Alaska*. J. H. Earle & Company, Boston 1902.

Tutkimuskirjallisuus

Ahlström, Gunnar: *De mörka bergen: en krönika om de lappländska malmfälten*. P. A. Norstedt & Söner, Tukholma 1966.

Burch, Ernest S.: *Caribou herds of northwest Alaska, 1850–2000*. Toim. Dau, Jim & Krupnik, Igor. University of Alaska Press, Fairbanks 2012.

Carlton, Rosemary: *Sheldon Jackson the Collector*. Alaska State Museums, Juneau 1999.

Hakkarainen Heidi, Kurvinen Heidi, Paju Petri, Salmi Hannu ja Sorvali Satu: Digitoidut sanoma- ja aikakauslehdet lähdeaineistona. Teoksessa *Kulttuurihistorian tutkimus: lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Kulttuurihistorian seura, Turku 2022.

Kauppinen, Tiina: Poron paikka on luonnonlaitumella. *Eläintieto.fi*. Eläinten hyvintointikeskus EHK, 24.1.2019. Verkkoartikkeli.
<https://www.elaintieto.fi/blogi/poron-hyvinvointi/> [haettu 21.11.2025]

Kortesalmi, J. Juhani: *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2008.

Laaksonen, Sauli: *Tunne poro: Poron sairaudet ja hyvinvointi*. Wazama Media Oy, Kuusamo 2016.

Laine Silja, Männistö-Funk Tiina ja Vahtikari Tanja: Kadun kuvat: Valokuvat lähteinä kaupunkihistorian tutkimuksessa. *Historiallinen aikakauskirja* 117:2/2019, 169-185.

- Laji.fi*. Hakusana: Palleroporonjäkälä. <https://laji.fi/taxon/MX.65104/biology> [haettu 3.12.2025].
- Lotvonen, Varpu: *Ballad of the Laablaaq: the relational worlds of Sámi reindeer herders in Alaska*. University of Alaska Fairbanks, 2024.
- Murray, Keith A.: *Reindeer and Gold*. Center for Pacific Northwest Studies, Washington 1988.
- Nieminen, Mauri: *Poro, ruumiinrakenne ja elintoiminnat*. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki 1994.
- Nieminen, Mauri: *Poro – Reindeer*. BoD – Books on Demand, Helsinki 2014.
- Nieminen Mauri, Maijala Veikko ja Soveri Timo: *Poron ruokinta*. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki 1998.
- Noble, Dennis L. ja Strobridge, Truman R.: *Captain “Hell Roaring” Mike Healy: from American slave to Arctic hero*. University Press of Florida 2009. E-kirja, Proquest EBook Central.
- Pitkänen, Anna-Kaisa: *Eläinten hoivassa: eläimet mielenterveyden tukena*. Kirjapaja, Helsinki 2023.
- Rinaldo, Peter M.: *The Great Reindeer Capers: The Missionary and the Miners*. DorPete Press, New York 1997.
- Virtaranta, Pertti: *Amerikansuomen sanakirja, A dictionary of American Finnish*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1992.
- Vorren, Ørnulv: *Saami, Reindeer, and Gold in Alaska: The Emigration of Saami from Norway to Alaska*. Waveland Press, Illinois 1994.
- Willis, Roxanne: A New Game in the North: Alaska Native Reindeer Herding, 1890–1940. *The Western Historical Quarterly* (37) 3/2006, 277-301. DOI: <https://doi.org/10.2307/25443371>

Liitteet

Liite 1

Liite 1: Rev. Sheldon Jackson landing the first Reindeer of the Herd at Port Clarence. 4.7.1892.
Valokuva. RG 239, laatikko 15, kansio 29, kuva nro. 1285. Presbyterian Historical Society,
Philadelphia, Pennsylvania.

Liite 2

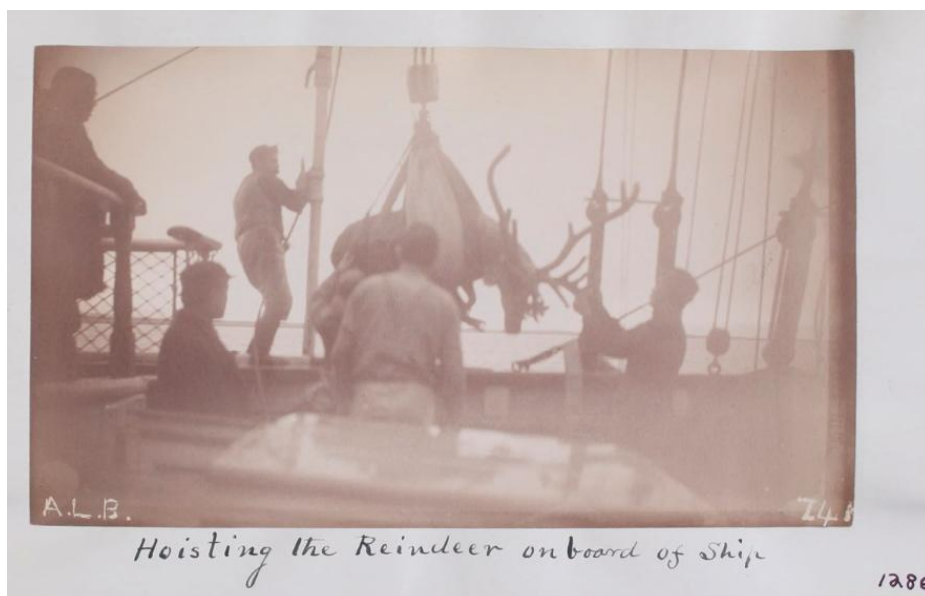
Liite 2: Reindeer camp, Port Clarence, Alaska (Carrying the Deer up from the Beach). 4.7.1892.
Valokuva. RG 239, laatikko 15, kansio 29, kuva nro. 1287. Presbyterian Historical Society,
Philadelphia, Pennsylvania.

Liite 3

Liite 3: Wilse ja Kirk: *Lapland Reindeer en route to Alaska in public park. Seattle, Wash.* 1898. Valokuva. RG 239, laatikko 16, kansio 66, kuva nro 2051. Presbyterian Historical Society, Philadelphia, Pennsylvania.

Liite 4

Liite 4: *Hoisting the Reindeer on board of ship.* 1890-luku. Valokuva. RG 239, laatikko 15, kansio 29, kuva nro. 1286. Presbyterian Historical Society, Philadelphia, Pennsylvania.